

Fémzene

Balogh Péter szobrairól

Balogh Péter művészetének egyik fő komponense a ritmus. Vérében érzi, idegszálaival érzékeli az élet ritmusát, az anyag hullámlását. Sejtelmesen változatos ez a lüktetés, amely a pozitív és negatív formák játékában, a kompozíciók vonalvezetésében, a tömegelosztás finom hullámlásában ismerhető fel.

Plasztikai forma-ritmusra egyszerűsödik az ő munkáin az ember. A fej-törzs-láb hármasság megmarad, csak hogy a közbelső, magasba lendülő törzs-képlet lesz az uralkodó, a lábak csak annyi szerepet játszanak, mint az álló embernél, támasztékok, a szobor talpazatai, a kis fejnek pedig inkább dekorációs rendeltetése van: a test nagy síkját zárja le. A fejek: gömbformák vagy abból kialakult, csipkeszerű láncolatok, de mindenképpen mások, mint a szobor „törzsrésze”. Néha a szobron belüli függőleges ritmusnak is részeivé válnak, mint alacsonyabb törzs-ívek lezárói (Egyensúly, Vox maris).

Ritmust alkotnak a külső és belső formák is — az áttörések, hézagok (mint negatív, illetve hiányzó formák) egyrésztől, a pozitív részek másik oldalról. A Vox maris csodálatos belső ritmusát több mint húsz ilyen kompozíciós szerepű hézag (gyönyörű vonalvezetéssel körülhatárolva) biztosítja. A Metamorfózisban az oszlopforma súlyának a megbontása az áttörések elsődleges szerepe. A Kánonban a hézagok, mint valami gótikus ablakok, fenséges nyugalmat árasztanak, s a sajátos ívelés rendszeren belül belső pozitív formává minősülnek.

Valóságos zenévé alakul Balogh Péter keze alatt a fém. Lira és dráma egymásmellettségét állandóan magába sűrítő zenévé. Legtöbbször a finomra hangolt lírai elem uralkodik. Nem ritkák a tömörebben, nyomatékosabban megfogalmazott hangok sem (Cantata). Szobrai valóságos kánonok. Szimfóniák, vagy még inkább: szimfónia-tételek. Van közöttük élénk ritmusú, pergő tétel (Folytatólágosság), kecsesen ívelő menüett (Család), lágy lejtésű tétel (Vox maris), boltozatos ívelésű, komor pillérű, méltóságteljesen hömpölygő zene (Himnusz, Bihar, Kánon). Állandóan egymásnak feszülnek az ellentétes töltésű ritmuselemek, a líra a drámának, a visszszorított a felfelé törőnek — s az eredmény: rendkívüli feszítőerő, kivételes költői hatás.

Egy-egy jól megkomponált költői építmény minden szobor. Ha az építészetben kutatnánk rokonait, a gótikáig kellene visszamennünk (bár egy-két szobrán — például a Cantatán — a román stílus zömökségét is megsejthetjük). Szinte csipkézettek a szobrok. Kedvenc negatív formái a csúcsíves magasbatörések. Tiszta, dhítatteljes szárnyalások. A körkörös „román stíluselem” valamivel ritkább. Még a fejek apró tömb-jellege is megbomlik néha, s felfelé csúcsosodó csipkézettségűvé alakul (Crescendo).

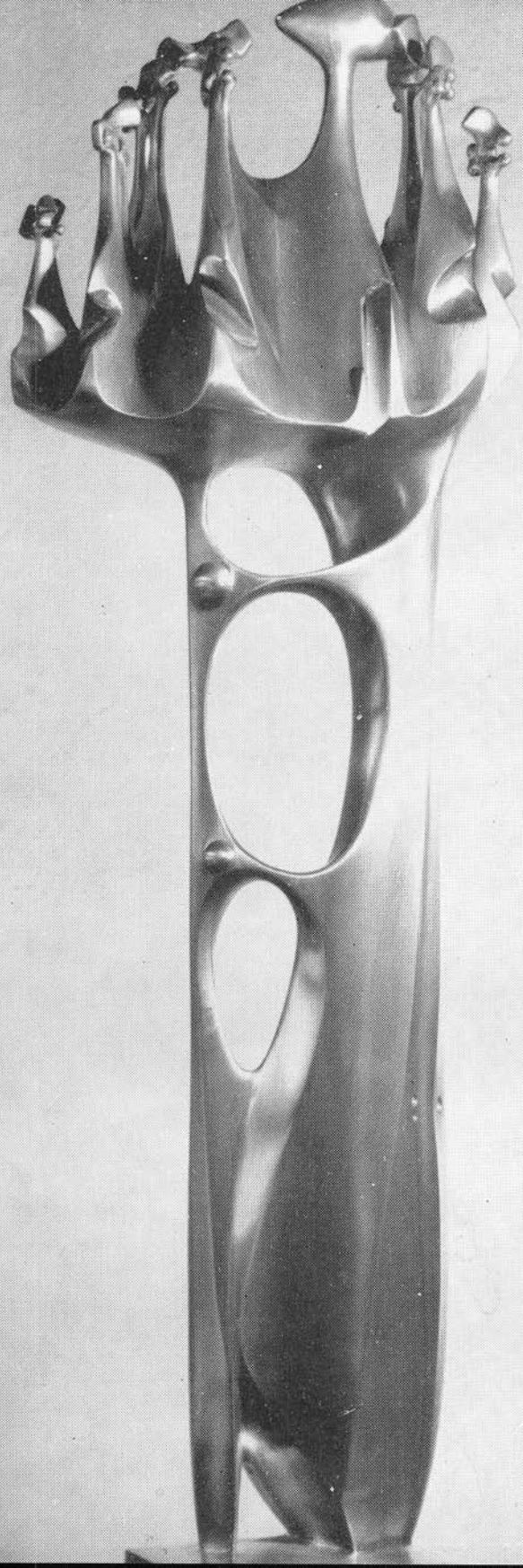
Művészete bár egységes, az anyag bizonyos mértékig mégis befolyásolja formanyelvét. Amit fémbe alkot — légiesebb, s mint ilyen: líraibb. Amit viszont fába, az mélyebb hangú, oratóriuszerűbb.

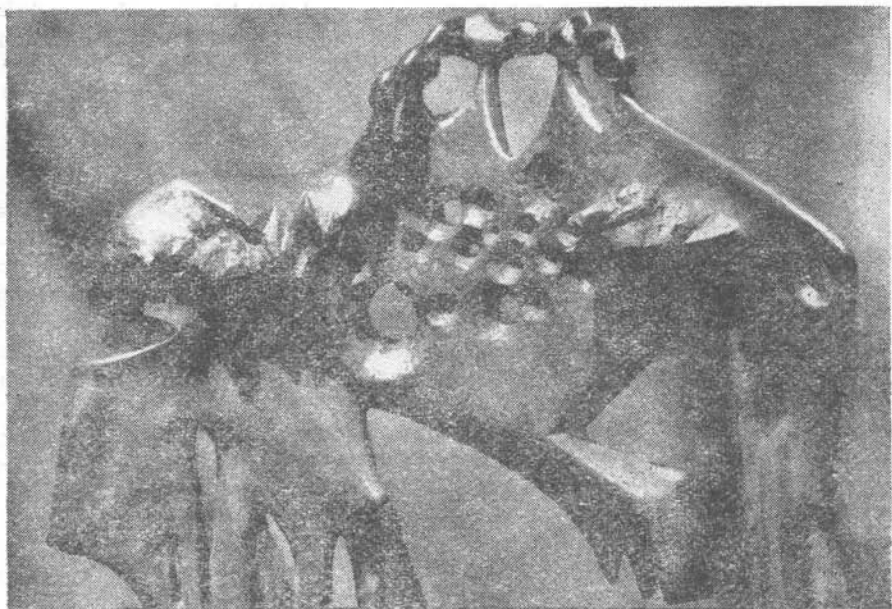
Altalában nem szereti a nagy méreteket. Már anyagának nemességéből is természetesen következik ez. Fémbe a rezet és a bronzot, fában ugyan csak a legnemesebbet, a tiszafát kedveli. Meg aztán arról is meg van győződve, hogy „a legnagyobb szobrok kicsik. A nagyobb méretű munkák annyira

BALOGH PÉTER:
1. HARMÓNIA

2. METAMORFÓZIS

Balogh Péter: Cantata humana

semmitmondóak, hogy az sokszor már bántó.“ Zenei impulzusainak is következménye ez. Ahhoz, hogy a benne élő ritmusszépséget kifejezze, nincsen szüksége nagy formákra. Hiszen műveiből majdnem hiányzik az epikum. Csak annyiban van jelen, hogy stílusának „ösgyökereként“ szinte minden munkájában él a nemzedékproblematika. Sokszor két, illetve három nemzedék is szerepel egy-egy szobron. A nagyok magukban hordják a kicsiket. Vagy: fölébük nőnek. Rétegesen helyezkednek el az egymásra jövő generációk. Összetartoznak, kohéziós egységbe kapcsolódnak az embertársak. De annyira elvont szinten valósul ez meg, hogy csak mint csirát fedezhetjük fel a legtöbb munkában. Kivitelezés közben minden elvont ritmussá, érzelmi vibrálássá nemesül. Mégis: fontos ez az emberi fogantatás. Balogh Péter nem fogadja el az előregyártott ipari elemekből alkotott szobrot. Úgy érzi, hogy a megmintázással, azzal, hogy emberi kéz munkájának az eredménye, lehet igazán átvinni az anyagba az emóciókat, érzelmi rezdüléseket, amelyek nélkül szerinte nincs is művészet. A „trükkös ügyet“ — ha valójában jó — elfogadja, de csak másoktól. Ő nem óhajt kísérletezni vele. „Akitet kielégít az, hogy eldobott gépalkatrészekből műveket gyártsanak, ám csinálják, de én nem hiszek bennük.“

A zenéhez, ritmushoz való kapcsolódás a szépség hordozója. Balogh Pétert az életnek csak az az oldala érdekli — művészete szempontjából —, ami szép, ami felemel, megnyugtat. A rútat, a borzalmast, a kétségbeejtőt kerüli, igyekszik nem ábrázolni. Művészete e tekintetben szorosan kapcsolódik a bartóki eszményhez vagy — a hazai képzőművészetből keresve analóg példát — a Nagy Albert-i felfogáshoz. A művészet feladata az ő hite szerint az, hogy felemeljen. Hogy lelkileg nemesítsen. Hogy megnyugtasson, s a szépség tolmácsolásával az életszeretetre, ne pedig az élettől való rettegésre, keserűsége, lemondásra neveljen.

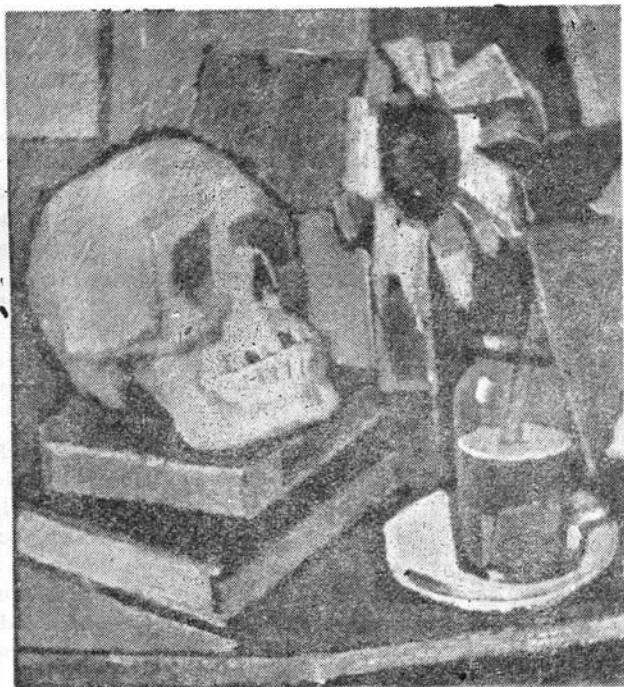
Külön sorozatot készített Barátság címmel. Két-három ember együvértartozása, összekapcsolódása az örök és visszatérő téma. Az összetartó, összekapcsoló erő: a szeretet. Ezt fejezik ki ezek a szobrok — az örök humánium részeként — a nagy művészet szintjén.

*

A 40-es évek budapesti főiskolai hallgatója a Medgyessy-iskola híveként indult. Aztán — a korigénynek megfelelően — realista korszaka kezdődött. Már akkor kereste a tömörszerűséget, a kifejezés szobrászibb, a natúrától elvonatkoztatottabb lehetőségeit. Sohasem hitte el, hogy a szobrászat feladata egy-egy emberi alak pusztá megmintázása lenne. Az ember, mint a kompozíció eleme, csak eszköze a kifejezésnek. S ő ezzel az eszközzel alkotni akar. Legutóbbi, eddigi művészi tevékenységét betetőző korszaka a 60-as évek közepétől bontakozott ki.

Számos egyéni kiállítása közül, melyeknek legtöbbször feleségével, a lírai hatású, gyönyörű szőnyegek alkotójával, Balogh Angelával együtt szerepelt, csak néhány újabbat említnék meg. 1969: Milánó, Paganini-galéria; 1970—71: Bukarest; 1972: Nagyvárad, Uppsala (Svédország) és Párizs (Bernheim-galéria).

Gazda József

Mohi Sándor:
Élet és halál